

godina XXX • broj 3 • Split 1995

DŽAMIJA

Na sam dan ljetnog solsticija, 21. lipnja ove godine, svečano je otvorena velika džamija u Rimu. Smještena na uzvisini zvanj Monte Antenne, rimska džamija predstavlja, kažu, najveće islamsko svetište u Europi. Od sada se, eto, i u Rimu, tom simboličnom središtu katoličkog kršćanstva danomice čuje mujezinov poziv na molitvu. Time se, međutim, dokida formalni kršćanski tisućljetni monopol na prostor grada Rima. A taj monopol katoličkog kršćanstva nad Vječnim gradom trajao je uistinu više od petnaest stoljeća, tako da je Rim u prosječnoj katoličkoj svijesti postupno postao posebnim gradom, katoličkim gradom par excellence. Rim je grad pape, grad stotina crkava i mnogovrsnih svetišta, grad u koji se hodočastilo i još uvijek hodočasti.

Ne začuđuje stoga što su se imperijalni snovi turskog islamskog ekspanzionizma dugo zanosili idejom osvajanja kršćanskog Rima. Slične osvajačke misli naspram Rimu gajio je i komunistički tiranin Josif Visarionovič. On je u tom gradu gledao prvenstveno oličenje onog dijela svijeta koji je svoje radikalno suprotstavljanje komunizmu temeljio na kršćanskoj viziji povijesti. Stoljećima je Rim, uistinu, bio doživljen kao konfesionalni grad, pa je stoga i razumljivo da ga poradi te njegove posebnosti vatikansko-talijanski konkordat iz 1929. naziva "città sacra", svetim gradom.

Međutim, ulaskom islama u Rim na velika vrata dobroano je uzdrmana ta konfesionalna predodžba o Rimu. Ako je stoljećima Rim bio najočitiiji, upravo školski primjer religijskog poistovjećivanja s određenim teritorijem, velika rimska džamija predstavlja religiozni događaj bremenit znakovitošću, koji nedvojbeno svjedoči da je religijska karta Europe zamjetno ostavila za leđima dugo vremena važeće postvestfalsko načelo "Cuius regio, eius et religio" koje je mjerodavno i sve do nedavno određivalo religijski izgled našeg kontinenta.

Poneki konzervativni katolički krugovi doživjeli su džamiju u Rimu kao "profanaciju" za koju treba pružiti Bogu molitveno-pokorničku naknadu. Nama se, međutim, čini da rimski islamski centar predstavlja tek simbolično sankcioniranje činjenice religijskog pluralizma, koji je postao globalnim svjetskim fenomenom i koji kao takav predstavlja jedan od nedvojbenih znakova vremena. Isčitavati taj znak u svjetlu Riječi Božje i znanstvene umnosti žurna je i neotklonjiva zadaća kršćanske teologije i svakog mislećeg katolika.

Ova zadnja desetljeća XX. st. prisiljavaju kršćane snažnije no ikada dosad da u koordinatama svoje vjere postavе problem drugih religija. Velike nekršćanske religije ne samo da ne pokazuju znakove egzistencijalnog zamora ili tendencije prema nestajanju, već su u mnogo čemu vitalnije nego do sada. Svojim zamjetnim prelijevanjem izvan njihovih tradicionalnih geografskih staništa dovode, izgleda, u pitanje geopolitičku i etničku viziju kršćanstva, koja se temeljila na donekle ideološki obojenoj, eurocentričnoj podjeli na središte i periferiju, na kršćanske zemlje i "partes infidelium".

Američka znanstvenica Diana Eck na svjetskoj konferenciji Religija za mir (1994) s pravom opaža: "Svi smo mi na neki način susjedi, manjina na jednom mjestu, većina na drugom mjestu. Chicago sa svojih pedeset džamija i skoro pola milijuna muslimana dio je islamskog svijeta. Džamije se nalaze i u Biblijskom pojasu oko Hustona, jednako kao što se katoličke crkve nalaze u Pakistanu, budisti u Bostonu, hindusi u Moskvi i siki u Londonu.

Arhitektonska rješenja koja je za rimsku džamiju izabrao iranski arhitekt Sami Mosawi nadahnuta su kuranskom rečicom "Allah je svjetlo". Riječ je, dakle, o jednoj univerzalnoj religijskoj temi koja je kadra približiti islam drugim religijama, a posebice monoteističkim, kršćanstvu i židovstvu. Rimski džamija kao da želi već samim svojim arhitektonskim govorom pružiti drugima ono univerzalno i svima prihvatljivo lice islama, zapostavljajući agresivno uskogrudnu, partikularističku i nedijalošku stranu islama. Kršćani Rima i svijeta će, vjerujem, jednako tako odgovoriti, znajući da u jednom kompleksnom i svjetonazorski pluralnom društvu suvremenosti ne može biti mira, jedinstva i minimalnog etičkog konsenzusa bez religijske snošljivosti i svakodnevnog višedimenzionalnog međureligijskog dijaloga. Bez međureligijskog dijaloga jedno takvo društvo teško može funkcionirati. K tome, kršćani sve više postaju svjesni da religijski i uopće svjetonazorski pluralna društva nose u sebi Božji zov i izazov, koji ih jednostavno sili da kroz proces osobnog i zajedničarskog, ponekad i veoma bolnog, religioznog sazrijevanja sve više i više temelje svoju pripadnost kršćanstvu na vjeri uvjerenja i svjedočenja, a sve manje na identitetu definiranom konformizmom i običajem. Pritom ne treba zaboraviti da u uvjetima pluralističkog društva višedimenzionalni međureligijski dijalog predstavlja jedan od odsudnih katalizatora takvog zrenja prema osobnom vjerskom iskustvu Isusa Krista.

Nikola Bižaca